

Áframhaldandi eyðilegging stranda Evrópu ógnar líf skjörum Evrópubúa

Það þykir mjög eftirsóknarvert að búa við sjóinn. Fólk lítur á strendur sem óhagganlega auðlind en skaðlegar og óafturkræfar breytingar á vistkerfi stranda halda stöðugt áfram. Tiltæk gögn yfir þróunina sýna að breytingar á nýtingu lands á strandsvæðum eru hraðari en annars staðar; til dæmis er aukningin á manngerðu yfirborði við strendur Evrópu þriðjungi hraðari en inn til landsins. Þessar breytingar eru útbreiddar og stjórnast af ýmsum þáttum — lýðfræðilegum breytingum, efnahagslegri endurskipulagningu, auknum lífsgæðum og frístundum ásamt viðskiptamynstri á heimsvísu. Á mörgum strandsvæðum hafa þessar þættir valdið skjótum breytingum sem hafa breytt verulega langtíma lífvænleika vistkerfa stranda ásamt þjónustu og afurðum þeirra. Líkurnar á því að núverandi áhrif á vistkerfi stranda versni vegna loftslagsbreytinga hafa aukist.

Vistkerfi stranda sjá samfélaginu fyrir ýmsum gæðum. Þar á meðal gæðum á borð við matvæli, eldivið, orku og náttúruafurðir, ásamt menningarlegum gæðum (þægindum) eins og ferðamennsku og afþreyingu. Þar að auki veita vistkerfi stranda mikilvæg gæði er varða aðlögun og stuðning, t.d. stöðugleika og viðnám gagnvart náttúrulegri ógn og afeitrun mengaðra vatnsfyllda. Þar sem strandsvæði hafa enn frekar tekið að sér hlutverk gáttar í alþjóðlegum viðskiptum og flutningum hafa framkvæmdir þar aukist í sífellu og þar af leiðandi hefur dregið úr þeim gæðum sem vistkerfi veita.

Þessi þróun er mikilvæg þar sem slík gæði eru verulegur hluti af efnahagslegs gildis strandsvæða. Til dæmis eru líffræðilegar auðlindir sjávar Evrópu mikið til háðar

kostum strandsvæða. Ef þessi náttúrulega starfsemi er trufluð mun eyðileggingin aukast jafnt og þétt og verður erfitt fyrir samfélagið að ráða við ástandið. Tækni getur ekki komið í stað þessarar náttúrulegu starfsemi.

Þrátt fyrir einhvern árangur eru flest strandsvæði meðal þeirra svæða Evrópusambandsins sem styst eru á veg komin efnahagslega. Árið 1996 voru 19 af 25 þessum EU-15 svæðum strandsvæði og er þetta enn mikilvægt málefni í dag í stækkuðu ESB. Smáar eyjar verða einkum fyrir áhrifum af félags- og efnahagslegum vandamálum (til dæmis búferlaflutninga og skorts á efnahagslegum innviðum).

Hingað til hafa framkvæmdir á strandsvæðum byggst á efnahagslegri

endurskipulagningu. Þetta hefur aðallega orðið til vegna ferðamennsku og tengdum uppgangi í byggingariðnaði, einkum á svæðum við Miðjarðar- og Atlantshaf. Á öðrum svæðum hefur efnahagsleg endurskipulagning sjávarútvegs haft forgang, vegna verulegrar hnignunar fiskveiðistofna. Að auki hefur aukinn fjöldi hafna og auknir flutningar á sjó leitt til þess að strendur hafa orðið aukinn vettvangur flutningsþjónustu.

Á sama tíma hefur vöxtur þéttbýlis, myndun ferðamannastaða og hafna ásamt sjóeldi bein áhrif á vistkerfi. Áhrif þeirra ná lengra en bein áhrif mengunar, setmyndunar og breytinga á umhverfi stranda. Skaðlegar veiðiaðferðir, ofnýting hafsbotns við strendur, loftslagsbreytingar og hækkun sjávarmáls eru einnig mikilvægar ógnir við

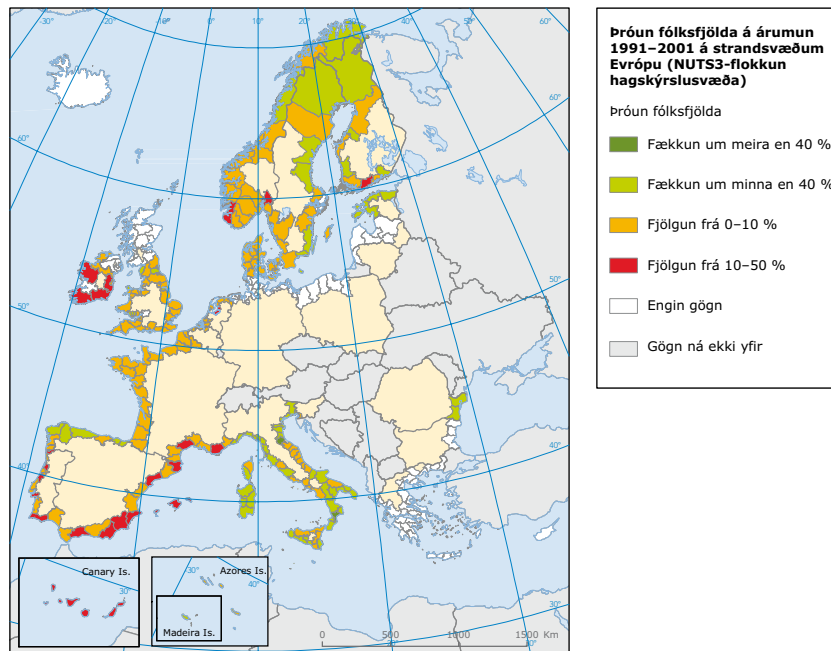
ýmis lífsvæði stranda, svo sem stór landbúnaðarsvæði, votlendi og grunnan gróðurrikan sjó.

Að auki er þéttleiki byggðar á strandsvæðum að meðaltali 10 % meiri en inni í landi; í sumum löndum nemur þessi tala allt að 50 %. Ekki bætir úr skák að umbreyting náttúrulegra svæða við strendur í manngert yfirborð vex jafnvel hraðar en þéttleiki byggðar. Vegna þess að slíkar breytingar eru óafturkræfar er litið á þær sem eina helstu ógnina við sjálfbærni strandsvæða. Bygging húsnæðis (einkum annað heimili fólks á mörgum svæðum), þjónusta og afþreying eru helstu þættirnir eða 61 % heildarlandnýtingar undir nýtt manngert yfirborð.

Áður fyrr voru mörg strandsvæði talin vera jaðarsvæði en í dag eru fleiri og fleiri strandsvæði eftirsóttustu byggingarsvæðin. Það eru mörg strandsvæði í Evrópu þar sem hlutfall manngerðs yfirborðs er hærra en 45 % af heildarsvæði strandlengjunnar (þ.e. allt að einum km frá ströndu). Þaulnýttustu svæðin eru við strendur Miðjarðarhafs (í Frakklandi, Spáni og sums staðar á Ítalíu). Öll strandlengja Frakklands við Atlantshafið er þéttbyggð ásamt strandhéruðum Spánar við Atlantshafið (Baskaland og Huelva) og mikilvægum stöðum við strendur Portúgals. Margar strendur við Norðursjó eru einnig þéttbýlar (Í Hollandi og Belgíu).

Betri lífskjör í löndum Evrópusambandsins, aukið frelsi á flugmarkaði í Evrópu og þar af leiðandi fjölgun lágjaldflugfélaga, ásamt

Þróun fólksfjölda á árunum 1991 til 2001 á strandsvæðum Evrópu

Heimild: Umhverfisstofnun Evrópu, 2006, byggt á manntali 1991 og 2001, Hagstofa Evrópubandalaganna Eurostat.

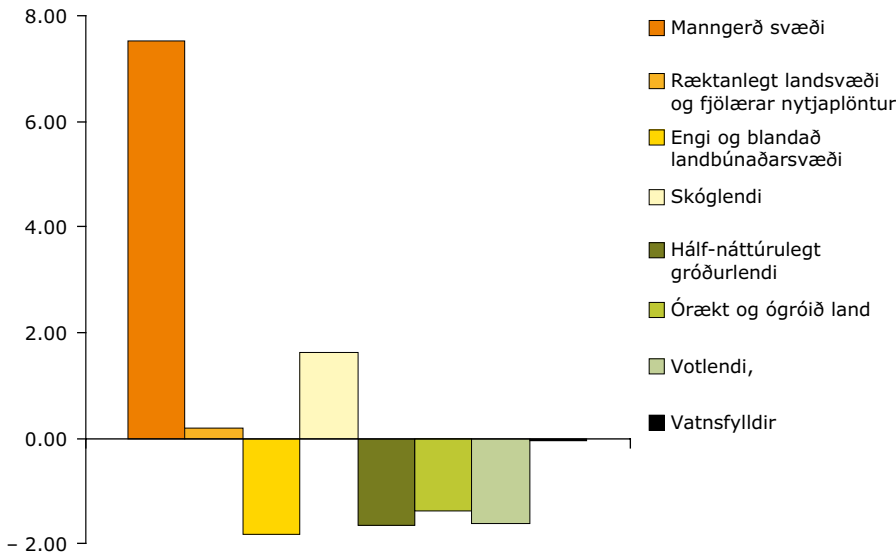
uppbyggingu samevrópsks vega- og járnbrautakerfis hafa aukið gríðarlega hreyfanleika Evrópubúa og einkum aðgang þeirra að strandsvæðum. Þar að auki þýða auknar tekjur einstaklinga að fleiri fjárfesta í öðru heimili, einkum á strandsvæðum þar sem þau bjóða upp á gott verðgildi og ný tækifæri til frístunda. Framkvæmdir við aðstöðu og þjónustu fyrir fólk sem á annað heimili og ferðamenn (t.d. hótél, vatnagarðar, golfvellir og kartbílbrautir) gera það að verkum að mörg strandsvæði eiga á hættu að missa staðbundin einkenni sín.

Strandsvæðum stafar enn fremur ógn af loftslagsbreytingum. Áðurgreint umhverfisálag, sem ekki stafar af loftslagi, gæti nú þegar hafa skaðað langtíma lífvænleika vistkerfa stranda og þar með getu þeirra til að

kljást við aukið álag af völdum loftslagsbreytinga. Meirihluti náttúrulegrs flæðilands helstu áa í Evrópu hefur nú þegar verið nýtt undir framkvæmdir (t.d. við Rín, Saxelfur og Pó). Nýting á láglandi við strendur hefur einnig aukist hratt og nemur aukningin um 1 900 km² af manngerðu yfirborði á árunum 1990 til 2000. Ekki virðist ætla að draga úr þessari þróun. Þar af leiðandi verður til svokölluð samþjöppun við strendur á mörgum svæðum. Samþjöppunin vísar til þess þegar byggingar og grunnvirki dreifa úr sér og nálgast strandlengjuna á kostnað náttúrulegra kerfa sem myndu að öllu eðlilegu virka sem stuðpúði milli sjávar og lands. Þessi samþjöppun eykur viðkvæmni strandsvæða gagnvart loftslagsbreytingum og hækkun sjávarmáls, einkum við öfgakenndar aðstæður, svo sem storma.

Breytingar á landþekju innan 10 km frá ströndu í 17 Evrópulöndum, 1990–2000

Nettó breyting á landþekju í % miðað við upphafsár

Heimild: Umhverfisstofnun Evrópu, 2006.

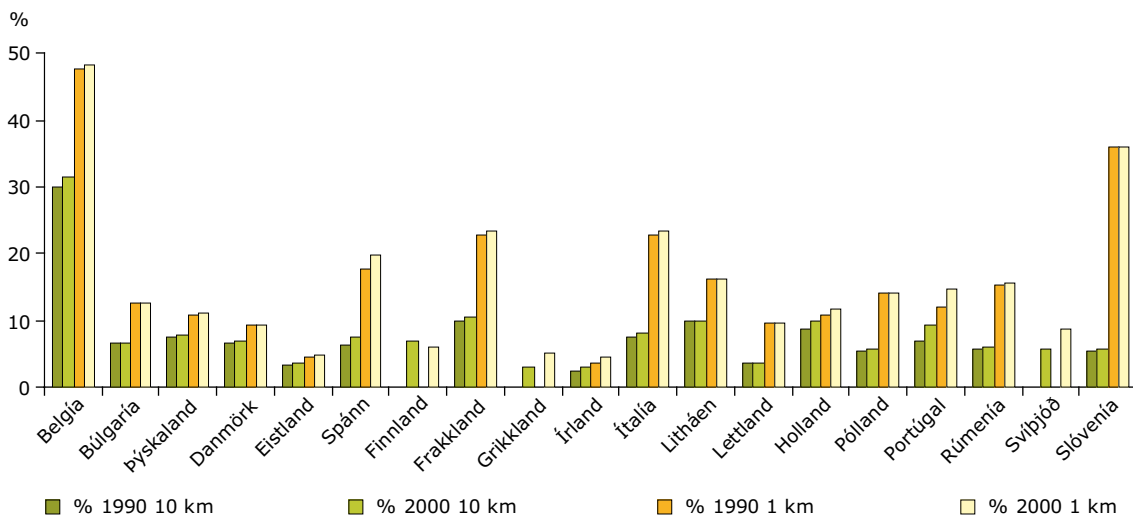
Umbætur á stjórn strandsvæða, einkum með tilliti til landnotkunarskipulags, gæti dregið úr vanmætti strandsvæða gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga. Í allmörgum löndum er verið að taka upp aðgerðaáætlanir

á landsvísu varðandi aðlögun að loftslagsbreytingum þar sem eru gefnar skýrar leiðbeiningar um hvernig á að auka náttúrulegt viðnámsþol stranda og bæta sjálfbærni. Til dæmis þjónar hugmyndin um skipulegt undanhald,

sem miðar að því að draga úr viðkvæmni samfélags- og umhverfiskerfa gagnvart áhrifum loftslagsbreytinga, vel grunnhugmyndinni um samþætta stjórnun strandsvæða.

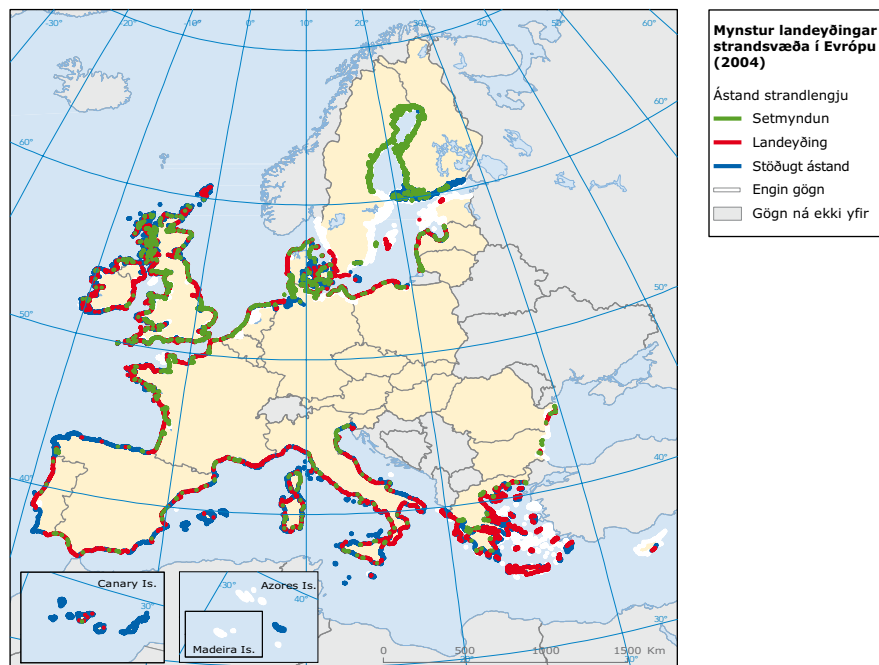
Frá árinu 1995 hafa áhyggjur af ástandi strandlengja í Evrópu leitt til þónokkurra framtaksverkefna ESB sem byggja á hugmyndinni um samþætta stjórnun á strandsvæðum (ICZM). ICZM reynir að hafa jafnvægi á milli þarfar á framkvæmdum og verndun þeirra auðlinda sem viðhalda efnahagskerfi strandsvæða. Markmiðið með vinnu Umhverfisstofnunar Evrópu er að leggja sitt af mörkum til endurmats ársins 2006 á tilmælum Evrópuþingsins og -ráðsins varðandi framkvæmd ICZM (2002/413/EC). Þemaáætlun varðandi sjávarútvegsmál í Evrópu fjallar einnig um strandsvæði og mælir með nálgun sem byggist á vistkerfum og sjávarsvæðum.

Byggt svæði á 0–1 km strandræmu samanborið við allt 10 km svæðið, 1990–2000

Heimild: Umhverfisstofnun Evrópu, 2006.

Mynstur landeyðingar strandsvæða í Evrópu, 2004

Heimild: Umhverfisstofnun Evrópu, 2006, byggt á EuroSION, 2004.

ESB hefur einnig hafið þróun hafrænnar stefnu. Öll þessi nýja þróun stefnumála getur mögulega bætt samþætta stjórnun strandsvæða og vistkerfi þeirra. Lykilatriði varðandi árangur verður skipulag samhæfðra aðgerða stefnumiðanna og framkvæmd þeirra með hjálp bættra stjórnunaraðferða.

Tilvísun

Umhverfisstofnun Evrópu (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas* (Breytt ásjón evrópskra strandsvæða), skýrsla Umhverfisstofnunar Evrópu nr 6/2006, Umhverfisstofnun Evrópu, Kaupmannahöfn.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

